

*Олександр ТКАЧЕНКО,
Іван БОГДАНОВИЧ
Дрогобич*

МЕТА І ЗМІСТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СВІТОГЛЯДНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Однією з найважливіших методологічних засад світоглядної освіти є вчення про людину, її життя, становлення і роль у цих процесах її світогляду [2, с. 44]. Ця ідея не є новою. Так, згідно з німецьким філософом П. Наторпом, «наука про освіту повинна ґрунтуватися на науці про людину, а вища наукова самосвідомість людини, пізнання основних законів власного існування та розвитку і складає завдання філософії, причому філософії у всіх її частинах» [5, с. 227]. Значущість для розуміння сучасної освіти попередніх міркувань полягає у тому, що робиться наголос на спорідненості філософії та педагогіки. Саме філософія допомагає педагогічній спільноті зрозуміти істинний зміст основних категорій педагогіки. Наприклад, у попередніх дослідженнях ми акцентували увагу на деяких питаннях філософських вимірів технологічної освіти [3].

Критично аналізуючи сучасну систему освіти з погляду функціонально-рольового розуміння особи й діяльнісного підходу, Р. Арцишевський акцентує нашу увагу на її недоліках. «Зокрема, і за своїм змістом, і за методами сучасна загальна освіта зорієнтована передусім на підготовку учнів до природо-перетворюючої (матеріально-виробничої) діяльності. Украй недостатня увага приділяється суспільно-перетворюючій, й особливо людинотворчій, діяльності. Крім того, в освіті переважає орієнтація на репродуктивну й стереотипну, а не на продуктивну й творчу діяльність» [2, с. 45]. Мовиться про плекання на усіх рівнях освітнього процесу світогляду, під яким розробник концепції світоглядної освіти молоді розуміє «вищий рівень духовного осягнення дійсності та самосвідомості людини, в якій вона усвідомлює себе через свої взаємовідносини зі світом, включаючи природу і суспільство, та іншими людьми і на основі якої складається її життєва позиція, що знаходить свій вияв в її сталому свідомому ставленні до природи, суспільства, інших людей і самої себе» [1, с. 71]. Це допомагає подолати не тільки

спрощене розуміння світогляду як сукупності або системи поглядів на світ загалом і місце в ньому людини, яке можна зустріти в науково-педагогічній літературі, але стає справжнім орієнтиром розуміння та організації освітньо-педагогічного процесу. Адже «прогрес культури, передовсім національної, а через неї, отже, світової, залежить від того, в якому напрямі і якими шляхами ми будемо здійснювати виховання молоді. Розпочинати цю справу без достатньо глибокого теоретичного розгляду є непростимою легковажністю» [5, с. 223].

У цьому контексті не винятком є технологічна освіта, яка першочергово повинна спрямовуватися на розвиток цілісної особистості через розвиток творчого, критичного мислення, технологічних здібностей. Технологічну освіту не можна повністю підпорядковувати зовнішній доцільності, тобто цілі навчання не повинні авторитарно нав'язуватись учням ззовні – з боку вчителів, діяльність яких регламентується певними освітянськими інстанціями. На жаль, викладання, розгортання навчального матеріалу і понять у школярів будуються, як правило, на основі розсудково-емпіричного мислення. Широко розповсюджені уявлення про те, що спершу учневі треба дати готові знання, а на цій основі потім розвивати здатність до самостійного, творчого мислення. Але «завдання педагога – разом з учнями, дітьми й підлітками створювати умови для здійснення моральнісної, чуттєво виразної і захопливої, розумної спільної дії» [4, с. 308].

У контексті концепції світоглядної освіти технологічна освіта має бути творчо-перетворювальною, тобто розвивальною діяльністю. «Рухом до цілісної захопленості справжнього співробітництва дітей і дорослих» [4, с. 307]. Саме це є особливістю педагогічного процесу. А значить, технологічна освіта повинна бути спрямована не просто на особистість учня як об'єкт впливу (що приводить до панування формальної педагогіки), а на забезпечення «культурної змістовності діяльнісного співробітництва» [4, с. 308].

Реалізація основної мети технологічної освіти школярів (культивування істинно людського в людині, введення її в культуру, вироблення внутрішньої людини) в контексті світоглядної освіти неможлива без розв'язання ключової проблеми – підготовки у закладах вищої освіти Учителя. Саме з

великої букви! Адже за своєю онтологічною природою «учитель є свого роду повпред: а) типу соціуму, б) типу культури, в) світу дорослих, г) людства, д) світу загалом – для кожного, хто постає у ролі учня...; учитель – то персональна й водночас загальнозначуща запорука нероз’єднаності «зв’язку часів» у людському способі буття...; Учитель – то унікальний «повивальник» (Сократ) формування у кожної людини, що постає як учень, самопочуття спроможності й повновартості» [6, с. 146]. На жаль, у наукових доробках, офіційних документах зустрічаються твердження на кшталт такого: «потрібно готувати у вищих навчальних закладах сучасного конкурентоздатного вчителя технології, який володіє загальноінженерними компетенціями на основі загальноінженерної педагогіки». Разом з представниками світоглядної освіти ми категорично не погоджуємось з цим.

Нові вимоги до технологічної освіти постають у контексті динамічного розвитку новітніх технологій, використання яких «трансформує соціальну реальність, втягуючи людину в нові форми існування і формуючи нові антропологічні виклики та соціокультурні ризики» [7, с. 188]. Усвідомлення людської цивілізації як суспільства ризику дало поштовх для розуміння необхідності вироблення ноосферного світогляду як системи узагальнених уявлень про світ і місце людини в ньому. Актуальною є проблема відповідальності в процесі розробки та використання технологій, вдосконалення гуманітарної експертизи розвитку новітніх технологій.

Саме світоглядна освіти може забезпечити підготовку людини, яка відчуває все більшу особисту відповідальність за долю своєї країни та цивілізації, за наслідки обраних шляхів і характер розвитку людства, за його майбутнє. Мета такої освіти – постійно доводити та втілювати роль і значення у технологічному середовищі таких категорій, як мудрість, духовність, моральність, гуманність, совість, людяність. Адже поширеному сьогодні інструментально-прагматичному розуму треба протиставити розум у людиновимірному плані – розум екзистенціальний, тобто дух та мудрість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арцишевський Р.А. Світоглядна освіта як головний чинник розвитку духовності. *На шляху до Людини: вибрані педагогічні статті*. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. С. 69–76.
2. Арцишевський Р.А. Світогляд: сутність, структура, функції. *Філософські студії : зб. наук. пр.* Луцьк, 2013. Вип. 1. С 4–52.
3. Бодак В.А., Богданович І.М. До проблеми філософських вимірів технологічної освіти. *Четверті академічні читання пам'яті професора Г.І. Волинки: «Філософія, наука і освіта: в глобальному вимірі соціально-турбулентного світу»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 травня 2023 року. Київ : Кафедра філософії УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 9–12.
4. Возняк В.С. Співвідношення розсудку і розуму як філософсько-педагогічна проблема : монографія. Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2008. 357 с.
5. Наторп П. Філософія як основа педогоіки. Вступ. *Філософія освіти : хрестоматія* / укладач О.А. Ткаченко. Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2021. С. 222–227.
6. Табачковський В.Г. Проблеми педагогіки у світлі сучасної філософської антропології. *Філософія освіти*. 2005. № 1. С. 135–147.
7. Ткаченко О.А. Традиція і антропологічні виклики новітніх технологій : монографія. Дрогобич : ТЗОВ «ТРЕК ЛТД», 2024. 396 с. ISBN 978-617-7990-94-8.

Наталія ЧУБІНСЬКА
Львів

УПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

У ХХІ столітті освіта постала перед новими викликами — глобалізацією, цифровізацією, необхідністю швидкої адаптації до потреб ринку праці. Штучний інтелект (ШІ) дедалі більше проникає в освітній простір, стаючи не просто інструментом, а потужним чинником трансформації освітнього процесу.